

ti lelőhely (0105/52, 0105/57 hrsz.) megelőző feltárását. A kutatást az M3 autópálya Nyíregyháza–Vásárosnamény közötti szakaszának építése tette szükségessé. A feltárt terület 1880 m<sup>2</sup> volt.

A lelőhely Kállósején községtől K-re, a Kauzsay-tanyától ÉNy-ra, egy kis lapos, kerek magaslaton található. A dombot K-ról egy ma is aktív patak völgy határolja, az ún. Csengő-árok. A nyíregyházi Jósza András Múzeum régészei lokalizálták a lelőhelyet terepbejárás során, ami alapján egy őskori településre lehetett számítani. A kutatás a lelőhely D-i részét érintette: a bodrogkeresztúri kultúra (középső rézkor) 31 szórt hamvas urnatemetkezését és 2 jelképes sírt tártunk fel, ez utóbbiak datálása egyelőre kérdéses.

A régészeti jelenségek a domb tetejéről teljesen hiányoztak, csak a domb É-i lejtőjén jelentkeztek. Az első humuszos szinten 21 középső rézkori szórt hamvas rítusú urnatemetkezés került elő. A mélyszántással bolygatott urnák kört alkotva helyezkedtek el. A körnek csak az egyik felében találtunk temetkezéseket, míg a másik felét vélhetőleg megsemmisítette a mezőgazdasági művelés. A sírok feltételezett körívét ÉK-i irányból 2 jelképes temetkezés zárta le, melyekben csontokat nem találtunk, csupán egy újkori kerámiatöredéket és egy kis vasdarabkát.

Az urnák környezetének finombontása során bebizonyosodott, hogy a mélyszántással bolygatott, sárgásbarna homokréteg alatti vörös, kovárványos rétegben is vannak urnák, ezért szintsüllyesztésre volt szükség. A második humuszos szinten 10 újabb temetkezés bukkant elő, melyek koncentrikus kört alkottak az első szinten megfogott urnatemetkezésekkel.

Mivel még a 2. humuszos szinten sem értük el a bolygatatlan altalajt, ezért kizárólag az eddig feltárt urnák helyén, egy 24,5×28 m nagyságú területen, 15 cm-es mélységben újabb szintsüllyesztést végeztünk. A sárga, ill. néhol vörös, kovárványos altalajban újabb urnatemetkezést vagy más régészeti jelenségre utaló nyomot azonban nem találtunk. A két koncentrikus körben elhelyezett urnatemetkezések mértani középpontjában a kotróval egy 6×2 m-es szondát nyitottunk, annak reményében, hogy a sírok középpontjában megtaláljuk a legrangosabb temetkezést. Mintegy 25–30 cm-re mélyültünk le a sárga, homokos altalajban, de régészeti jelenségre utaló nyomot nem találtunk.

Két edényegyüttes kivételével egyik urnatemetkezésnél sem tudtunk sírfoltot elkülöníteni. Az edények a kovárványos homokrétegben feküdtek vagy néhány esetben a mélyszántás csíkjában bukkantak elő. Az edényegyüttesek általában 3 edénytípusból tevődtek össze: egy ún. tejesköcsög alakú edényből, egy csészéből és egy ún. virágcserep alakú edényből. Az ettől eltérő összetételű edényegyüttesek egyikében a tejesköcsög alakú edény mellett egy durvább kivitelű virágcserep alakú edény helyezkedett el, benne egy másik virágcserep alakú edénnyel, majd mellettük egy csövestalpú korsó. Egy másik edényegyüttesben a tejesköcsög alakú

edény mellé egy négylábú, hasán kis, függőlegesen átfúrt füllel ellátott edényt helyeztek.

Az edénymellékleteken kívül a két lehumuszos szinten 5 edényegyüttes mellett találtunk pattintott kőpengét. Az egyik temetkezés rangját jól jelzi, hogy a csésze és a virágcserep alakú edény mellé is tettek egy-egy pattintott kőpengét. A rézkori urnatemető jelentőségét növeli az urnák által alkotott kör K-i oldalán a szántás-csíokban talált vékony, rovátkolt díszítésű aranycsövecske, valamint az alatta előkerült kúpos aranyékszer. Ez utóbbinak több párhuzama ismert a rézkorban.

Két edényegyüttesnél rézeszközt is találtunk mellékletként: az egyik temetkezésnél a tejesköcsög mellé egy rézvésőt; egy másik esetben a tejesköcsög mellé egy réztűt és egy réz lándzsahegyet helyeztek.

A leletanyag a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat nyíregyházi irodájában történő elsődleges feldolgozás után a Magyar Nemzeti Múzeumba kerül végleges elhelyezésre

Munkatársak: Bernáth László, Kovács Zoltán, Reszler József Péter, Sike Barnabás technikusok. A geodéziai felmérést a Geoservice Kft. végezte.

BERECZ BARBARA

## 290. Magy, Kauzsay-tanya (KÖH 34853, 34854)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B, Szk, Á

A Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat 2009. augusztus 3. és 2010. április 9. között elvégezte az M3-70 jelű régészeti lelőhely megelőző feltárását. A kutatást az M3 autópálya Nyíregyháza–Vásárosnamény közötti szakaszának építése tette szükségessé. A feltárt terület 11 707 m<sup>2</sup> volt.

A lelőhely Magy községtől Ny-ra, a Kauzsay-tanyától É-ra helyezkedik el, egy K–Ny-i irányban húzódó kisebb dombháton.

Összességében több mint 500 régészeti jelenséget tártunk fel, melyek kizárólag a kutatott terület középső részén, 250–300 m-es szakaszon kerültek elő.

A lelőhely gyér számú, jórészt rétegek alapján azonosított legkorábbi megtelepedési fázisát a bronzkor jelenti. A lelőhely *kora bronzkori* leletanyagát a DK-i részen megfogott kultúrrétegből előkerült kerámiaanyag mellett egy kisméretű bronztőr fémjelzi. A *szkíta korszakot* két szórványként előkerült nyílhegy képviseli.

A lelőhely legintenzívebb időszaka az *Árpád-kor*. Egy klasszikus, 12–13. századi településrészletet sikerült megfogni, mely az okleveles adatok alapján Ómagygyal (*Omagh*) azonosítható. Az ÉNy–DK-i irányban elnyúló település 26 lakóépületét, gödreit, vermeit, kutat, valamint több, részben azonosíthatatlan funkciójú jelenségét tártuk fel. Az épületek tömbökben való elhelyezkedése a falu vándorló, visszatelepülő életmódjára utal, megtartva az eredeti telekszerkezetet. Az épületek megközelítőleg É–D-i, ill. K–Ny-i sorokat



alkotnak. A település a 13. sz. végén elpusztult. Erre utal a felület egy részén napvilágra került égési réteg mellett több leégett lakóház. Egy részükénél a leégett tetőszerkezet kivételesen jó állapotban maradt meg, a padlón in situ a háztartási eszközökkel (fazekak, mezőgazdasági eszközök).

A döntően 14–20 m<sup>2</sup>-es, (bár nem ritka a 20–22 m<sup>2</sup>-es épület sem) félig földbe mélyített, téglalap alakú lakóházak, ágasfás-szelemenetes tetőszerkezetűek. Kemencéjük minden esetben az épület rövidebbik oldalának sarkában elhelyezett, épített. Bejáratukat csak kivételes esetben sikerült feltárni, a kemencével átellenes, rövidebbik oldalon.

A település utolsó, pusztulási fázisához köthető a nyomvonal É-i szélén, egy már felhagyott lakóházba temetett gyermek K–Ny-i tájolású sírja is. Hiányoznak a külső kemencék, ill. a gazdasági jellegű épületek.

A leletek döntő többségét a kerámiaanyag jelenti, de emellett jelentős a fémanyag is, melyet általános típusai (háztartási és mezőgazdasági eszközök) mellett 6 érme, 7 sarkantyú és több nyílhegy is jelez. Ez utóbbi lelettypusok „magas száma” felveti a lehetőséget, miszerint, egy őrző-védő, katonai funkciókat ellátó, szolgáltató faluval állunk szemben.

A jelentős számú ékszer döntő többsége S-végű hajkarika, ill. részben másodlagosan felhasznált bronzkori és Árpád-kori ékszerek „kombinációjából” álló darabok.

A terepbejárási adatok és a feltárás során tett megfigyelések alapján a település É-i irányban a nyomvonalon kívül is folytatódik, teljes kiterjedése azonban nem ismert.

A leletanyag a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat nyíregyházi irodájában történő elsődleges feldolgozás után a Magyar Nemzeti Múzeumba kerül végleges elhelyezésre.

Munkatársak: János Judit régész, Reszler József Péter, Kovács Zoltán, Magyar Csaba technikusok. A geodéziai felmérést a Geoservice Kft. végezte.

KISS CSABA

## 291. Magyaralmás, Rokkant-dűlő (KÖH 68243)

(Fejér megye) U, B, LT

2009 decembere és 2010 májusa között kiterjedt terepbejárásokat folytattunk a Nabucco gázvezeték dunántúli és Pest megyét érintő szakaszán, összesen 205 km hosszúságban, a nyomvonal 100–100 m-es szélességében. A téli időnyben végzett terepbejárás során általában jó megfigyelési viszonyok között tudtunk vizsgálni, összesen 184 régészeti lelőhelyet azonosítottunk.

Magyaralmás határában egyetlen lelőhelyen halad keresztül a nyomvonal, a Rokkant-dűlőben nagy kiterjedésű, több korszakon át lakott, korábban ismeretlen lelőhelyet találtunk.

REMÉNYI LÁSZLÓ – STIBRÁNYI MÁTÉ

## 292. Magyarbánhegyes, Boglyás-Lengés-dűlő (KÖH 73081)

(Békés megye) U, R

2010. július 21. és augusztus 6. között megelőző feltárásokat végeztünk a Kunágota MOL gázvezeték építésével érintett, MOL-5 jelű régészeti lelőhelyen.

A lelőhely Magyarbánhegyestől DNy-ra, a belterületől csaknem 2 km-re, a mezőkovácsházi határvonaltól kb. 500 m-re ÉK-re található. A területen, egy kisebb földhátan 250×150 m-es körzetben őskori kerámiatöredékek kerültek elő. A vezeték nyomvonala a tervek alapján a lelőhely É-i harmadát érintette, annak 200 m hosszú szakaszán. A feltárt 896 m<sup>2</sup>-ből 366 m<sup>2</sup> volt régészeti fedett. A 200 m hosszú és 6 m széles szelvényben 9 objektumot (12 stratigráfiai jelenséget) figyeltünk meg.

Az első lakók a *középső neolitikumban* érkeztek a területre. A korszakhoz egyelőre 3 jelenséget lehetett kötni. A leletek alapján a jelenségeket a *szakálhát* kultúra kisebb csoportja hagyta hátra. Ezek kivétel nélkül gödrök voltak, amelyek a mai járószint alatt 50 cm mélyen húzódó őskori járószintből mélyültek le a barna szubhumuszba, majd a sárga agyagos altalajba. Az objektumok jól elváló folttal csak a mai felszín alatt 120 cm mélyen jelentkeztek. A neolit gödrök hengeres, teknős aljú, 160–300 cm átmérőjű, 50–120 cm mély, kerek, vagy ovális szájú beásások voltak. A korszak objektumai a szelvény K-i felében, annak legmagasabb pontja körül, egy 50 m-es szakaszon csoportosultak. A középső neolit korú leletek között számos impozáns darab érdemel említést. A feltárás egyik legfontosabb lelete egy arcós edény, mely az egykori neolit járószinten került elő. A nagyméretű, vastag falú edénynek perem-, fül-, nyak-, has- és aljtöredékei kerültek elő, mely részletek alapján jó esély van a teljes forma megrajzolására. Az antropomorf edény arcrésze nem került elő, viszont ismertek a füleket jelképező és az azt keretelő V alakú karcok részletei. Az edény hasát jellegzetes, spirálisan futó párhuzamos vonalak díszítették. Az arcós edényt rejtő réteg alatti 7. gödörből két agyag mellplasztika is előkerült, melyek két különálló antropomorf edényből származtak. A kultúra gödreiből származó egyéb töredékek zömében finoman iszapolt, gondosan fényezett vékony falú, gyakran okkerrel vörösre festett kerámiához tartoztak. Az égetés utáni festés az edény külső és belső oldalán is feltűnik. Több alkalommal figyeltünk meg az edény belső oldalán ferdén futó, 2–3 cm széles festett sávokat. Ugyanebből a gödörből egy agancsból faragott csonttű, valamint egy csiszolt csontvéső is előkerült. A neolit telep kőeszközeit őrlőkö és kőbalta, valamint obszidiánpengék képviselik. A területen egy kisebb horizontális telep részlete körvonalazódott.

*Kora rézkori* egy gödör és egy járószinthez köthető omladék a feltárás középső harmadában. A gödörnek csak egy kicsi része ért a szelvénybe, amelyet kisebb bővítéssel csaknem teljesen fel tudtunk tárni. A rábon-tásban a humusztalást csupán a felső 50 cm-en végeztük